

Eulalia SKAWIŃSKA*
Tomasz BRZĘCZEK*

Skutki przyjęcia euro w Polsce w ocenach studentów

Wstęp

Wielu wybitnych ekonomistów uważa, że wprowadzenie euro będzie korzystne dla polskiej gospodarki w długim okresie [Balcerowicz, 2004, s. 39], [Belka, 2007, s. 109], [Orłowski, 2007, s. 7]. Prognozując skutki, opierają się oni na założeniach teoretycznych i swoim doświadczeniu w kreowaniu polityki gospodarczej rządu. Dane statystyczne dotyczące m.in. procesów inflacji czy zbieżności cykli koniunkturalnych w krajach znajdujących się w strefie euro potwierdzają te opinie, ale dotyczą państw o wyższym poziomie rozwoju (dawna „15” UE).

Dokładny rachunek kosztów i korzyści jednak wciąż jest niepewny, szczególnie jeśli uwzględnimy okres krótki i słabsze podmioty gospodarowania [Berbeka, Hansen, Olsen, 2006, s. 221]. Istnieją też ekonomici i politycy, których obawy prezentowane w literaturze dotyczą bardziej aspektu społecznego, tzn. grup społecznych korzystających z transferów budżetowych.

Badania opinii publicznej umożliwiają sporządzenie rachunku korzyści i kosztów wprowadzenia euro w skali mikro, czyli dla poszczególnych obywateli, konsumentów. Komunikacja z różnymi grupami społecznymi umożliwia lepszą identyfikację ich uzasadnionych i fałszywych obaw oraz ustalenie ich świadomości odnośnie do korzyści związanych z wprowadzeniem euro. Studenci stanowią grupę, która ze względu na wykształcenie i otwartość na zmiany najlepiej powinna określać uzasadnione obawy społeczeństwa.

Dlatego celem niniejszej pracy jest ustalenie studenckiej oceny przygotowania gospodarki i obywateli oraz zbadanie, jakich skutków wprowadzenia euro oczekują studenci.

Uzyskana ocena przygotowania Polski to ocena skuteczności działań środowisk opiniotwórczych w promowaniu przyjęcia euro i efektywności rządu w reformowaniu gospodarki.

Wyniki badania oczekiwań pomogą prowadzić politykę społeczną nastawioną na minimalizację negatywnych skutków, usuwanie niesłusznych obaw i informowanie o skutkach pozytywnych (media, programy nauczania, szkolenia). Uzyskana studencka ocena wprowadzenia euro może również być argumentem przekonującym grupy społeczne słabo zorientowane w tej kwestii.

* Autorzy są pracownikami Zakładu Nauk Ekonomicznych Politechniki Poznańskiej. Artykuł wpłynął do redakcji we wrześniu 2008 r.

W realizacji celu pracy oprócz studiów literatury, zastosowano metodę wizualizacji, techniki statystyczne oraz kwestionariuszową w formie ankiety.

Badania opinii społecznej w krajach Unii Europejskiej

W krajach UE przeprowadzono już wiele analiz opinii publicznej. Ich wyniki będą stanowiły punkt odniesienia dla oceny rezultatów uzyskanych w badaniu polskich studentów.

Ostatnie badanie stanu opinii publicznej w nowych krajach członkowskich UE, zlecone przez Komisję Europejską, dotyczące wprowadzenia euro zostało przeprowadzone we wrześniu 2007 roku [European Commission, September 2007]. Dodatkowo objęło ono również Rumunię i Bułgarię. Uzyskane wyniki wskazują, że 45% ankietowanych jest przychylnie nastawionych do zmiany waluty na euro, a 53% ankietowanych uważa, że wprowadzenie euro będzie miało pozytywny wpływ na rozwój ich kraju. Jedynie 26% chce przyjęcia euro najszybciej jak to możliwe, więc obywatele nie są jeszcze dobrze przygotowani. Fakt ten spowoduje według ankietowanych jednorazowy wzrost cen (79% ankietowanych i 80% ankietowanych w Polsce), a później korzystną ich stabilizację (56%). Przewagę zyskuje pogląd, że euro przyczyni się do pozytywnych zmian w sferze finansów publicznych, wzrostu gospodarczego i bezrobocia. Aż 57% ankietowanych uważa się za źle poinformowanych. Jeszcze wyższą wartość tego wskaźnika (60%) stwierdzono w Polsce, ale spadł on o 8 punktów procentowych od kwietnia 2008 roku.

Najbardziej wiarygodnym źródłem informacji są banki centralne (81%), a preferowanym medium okazały się: telewizja (90%), banki (81%), radio (78%), Internet (73%), szkoły i instytucje edukacyjne (65%). Respondenci chcieliby znać kurs (90%) i scenariusz (89%) wymiany walut krajowych na euro, wiedzieć jak wyglądają banknoty i monety euro (80%) oraz oczekują podawania cen w obu walutach przed i po ich zamianie (79%).

W przewidywaniu i kształtowaniu skutków wprowadzenia euro pomocne może być doświadczenie innych krajów. Niedawno przeprowadzono badanie opinii publicznej dotyczące korzyści i pożytków z wprowadzenia euro (Komitet Ekonomiczno-Społeczny, maj 2008; Conflitti C., Jonung L.). Tylko 48% ankietowanych uważa wprowadzenie euro za korzystne dla rozwoju ich kraju. Respondenci stwierdzają, że euro jest odpowiedzialne za wysoką inflację (81%) i nie spowodowało oczekiwanej konwergencji cen (68%). Komitet Ekonomiczny wywnioskował na podstawie badań, że obwinia się euro o zmiany gospodarcze, które są typowe dla cyklu koniunkturalnego (inflacja i spowolnienie gospodarcze po okresie wzrostu).

Z raportu wynikają wnioski dla Polski. Akceptacja wprowadzenia euro powinna być największa w okresie dobrej koniunktury. Należy zapobiec jednorazowemu wzrostowi cen przy przeliczaniu ich na euro. Potrzebne są regulacje o podawaniu cen w starej walucie i w euro oraz porozumienia handlowców, towarzystw konsumentów i rządu.

Ankietowe badanie opinii studentów

Organizacja badania

W styczniu 2008 r. przeprowadzono badanie ankietowe studentów uczelni poznańskich. Formularz ankiety zawierał pytania zamknięte na temat przygotowania kraju do przyjęcia euro i oczekiwań związanych z wprowadzaniem tej waluty w Polsce. Podstawowe charakterystyki ankiety przedstawiono w tablicy 1.

Tablica 1

Charakterystyka ankiety

Liczba ankietowanych studentów uczelni poznańskich	446
Minimalna i maksymalna liczba udzielonych odpowiedzi	392-446
Maksymalny błąd oceny frakcji studentów poznańskich (%; poziom istotności 0,01)	+5,8%

Podmiotem badań było 446 studentów z 5 uczelni w Poznaniu¹. Ta próba została dobrana celowo. Byli to studenci głównie starszych lat studiów oraz studiów podyplomowych, doktoranci i asystenci. Ankietowani studenci posiadają doświadczenie związane z turystyką zagraniczną niezależnie od jej celów (np. odwiedziny, hobby, wypoczynek, konferencja itp.) Młodzież ta miała więc do czynienia z różnymi trudnościami wynikającymi z wymianą walut (czas, koszt, informacja). Ankietowani studenci powinni mieć wiedzę i doświadczenie, aby wypowiedzieć się o skutkach wprowadzenia euro. Zróznicowanie próby ze względu na różne cechy przedstawiono w tablicy 2.

Tablica 2

Zróznicowanie próby ankietowanych studentów

Cechy	Częstotliwość kategorii cechy				
	1. Uczelnia	Akademia Ekonomiczna	Akademia Rolnicza	Politechnika Poznańska	Wyższa Szkoła Bankowa
	39	38	306	31	32
2. Wiek	18-20 lat	21-23 lata	24-26 lat	27-29 lat	30 i więcej lat
	63	198	95	33	56
3. Płeć	Mężczyzna			Kobieta	
	219			224	
4. Poziom kształcenia	Licencjat	Magisterium	Studia doktoranckie	Studia podyplomowe	Inne
	108	276	6	24	28
5. Rok studiów	II	III	IV	V	Inne
	98	127	73	53	81

¹ Politechnika Poznańska, Akademia Ekonomiczna, Wyższa Szkoła Bankowa, Akademia Rolnicza i Wyższa Szkoła Komunikacji i Zarządzania.

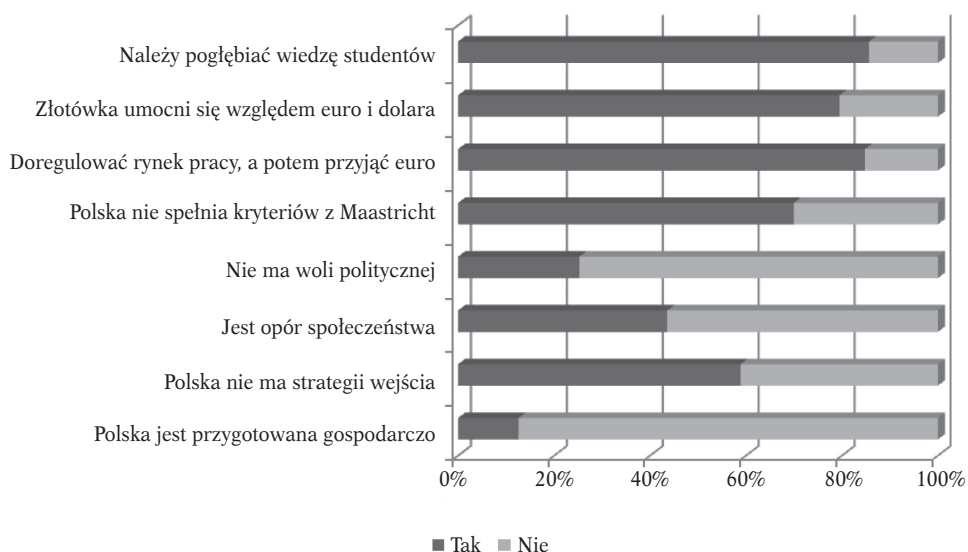
Studenci uczelni poznańskich należą do populacji studentów polskich. Według reguł wnioskowania statystycznego frakcja ankietowa jest szacunkiem frakcji studentów polskich o maksymalnym błędzie wynoszącym 5,8% na poziomie istotności 0,01 (prawdopodobieństwo błędu większego od 5,8% wynosi więc tylko 0,01). Błąd maksymalny zachodzi, jeśli ankietowani studenci są specyficzną grupą populacji studentów polskich. Dlatego wyniki ankiety w przybliżeniu charakteryzują opinie studentów polskich, a również konsumentów z wyższym wykształceniem, choć przybliżenie opinii tych ostatnich jest mniej dokładne. Za to opinie studentów powinny być uzasadnione, ponieważ dysponują oni odpowiednią wiedzą i doświadczeniem.

Studenci o przygotowaniu Polski do wprowadzenia euro

Respondenci odpowiadali na 8 pytań o przygotowanie Polski do przyjęcia euro. Odpowiedzi studentów przedstawia rysunek 1.

Studenci chcieliby pogłębić wiedzę o procesie wprowadzania euro (82%). Określali też poziom swojej niepewności skutków przystąpienia do UGiW, który przeciętnie wyniósł 4,36 w skali od 1 do 7, gdzie 1 to bardzo mała niepewność. Studenci ocenili, że Polska nie ma strategii wejścia do strefy euro (57%) i istnieje opór społeczny (42%). Bardzo potrzebna jest kampania informacyjna, której nasilenie w czasie powinno być dostosowane do potrzeb poszczególnych etapów przygotowań do wprowadzenia euro. Na obecnym etapie rząd powinien podać przybliżoną datę wprowadzenia nowej waluty do obrotu.

Rysunek 1. Ocena przygotowania Polski do przyjęcia euro

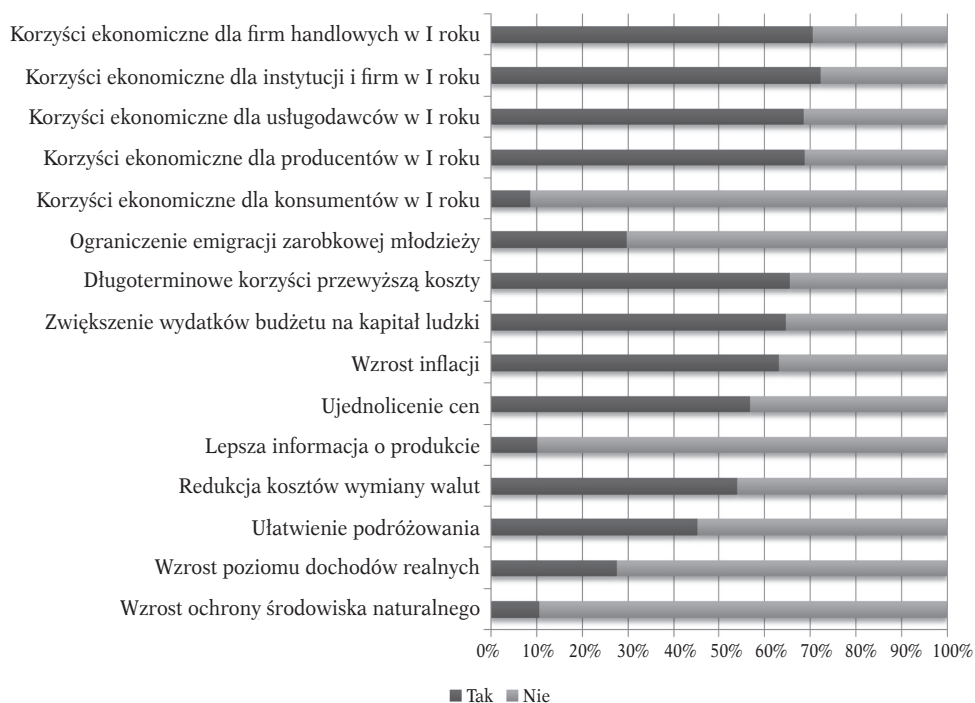

Studenci uważają, że Polska nie jest przygotowana gospodarczo (87%) i nie spełnia trwale kryteriów z Maastricht (66%). Wskazują też na potrzebę deregulacji i uelastycznienia rynku pracy (82%). Takie zalecenie sformułowały też instytucje europejskie (Europejski Bank Centralny).

Oczekiwane korzyści i koszty wprowadzenia euro

Studentów zapytano o ocenę korzyści wprowadzeniu euro dla poszczególnych podmiotów gospodarczych oraz o możliwe efekty dotyczące sytuacji konsumentów (15 pytań). Wśród możliwych skutków wymieniono zarówno te oczekiwane przez ekspertów, jak i te mało prawdopodobne (ograniczenie konsumpcji indywidualnej, wysoka inflacja), które mogą wystąpić raczej na skutek obaw i powodowanych nimi decyzji gospodarczych obywateli. Oczekiwania respondentów przedstawia rysunek 2.

Rysunek 2. Oczekiwane skutki wprowadzenia euro

Studenci sądzą, że wprowadzenie euro początkowo nie będzie korzystne dla konsumentów (91%), ale dla firm handlowych (70%), instytucji (72%), usługodawców (68%) i producentów (68%). Są jednak dość zgodni, że cała gospodarka zyska w długim okresie (66%).

Wielu z ankietowanych studentów przewiduje wzrost inflacji (63%) i ujednoczenie cen (57%). Studenci, podobnie jak społeczeństwo [European Commission, September 2007], oczekują wysokiej inflacji. Realizacja tych oczekiwań może być źródłem podwyższonej inflacji. Dlatego należałoby informować o doświadczeniach innych krajów, które wskazują, że zróżnicowanie cen zanika w niewielkim stopniu i można skutecznie walczyć z zaokrągłaniem przeliczonych cen.

Niska jest studencka świadomość korzyści konsumenckich: ułatwień w podróżowaniu (45%), redukcji kosztów wymiany walut (54%). Wymienione korzyści bezpośrednio osiągną tylko turyści i pracujący za granicą. Pewnie dlatego studenci nie oczekiwali wzrostu poziomu dochodów realnych (28%). Słusznie nie oczekiwali lepszej informacji o produkcji (10%) i wzrostu ochrony środowiska naturalnego (10%), gdyż wiąże się to bardziej z członkostwem w Unii Europejskiej niż z wprowadzeniem euro.

Studenci stanowią bardzo mobilny zasób siły roboczej. Dlatego zapytano ich o tendencję emigracji zarobkowej. Aż 70% studentów spodziewa się, że emigracja zarobkowa młodzieży utrzyma się mimo wprowadzenia euro. Różnice w płacach i cenach oraz brak konieczności wymiany euro na złotówkę po rosnącym kursie rzeczywiście mogą nawet nasilić emigrację zarobkową. Jest to poważne zagrożenie dla polskiej gospodarki przy obecnym poziomie dochodów realnych na osobę w stosunku do średniej dla państw UE.

Studenci oczekują zwiększenia wydatków budżetowych na rozwój kapitału ludzkiego (65%). Jest to ważne z punktu widzenia rozwoju polskiej gospodarki, ale rząd powinien zabezpieczyć się przed emigracją specjalistów, których kształcenie zostało sfinansowane przez państwo. W przyszłości rozsądne wydaje się wprowadzenie odpłatności za studia, które finansowano by z kredytów studenckich.

Racjonalna ocena korzyści z przyjęcia euro wymaga wiedzy

Tylko 66% ankietowanych studentów uważa przyjęcie euro za korzystne dla gospodarki w długim okresie. Jakie są przyczyny negatywnych ocen wprowadzenia euro?

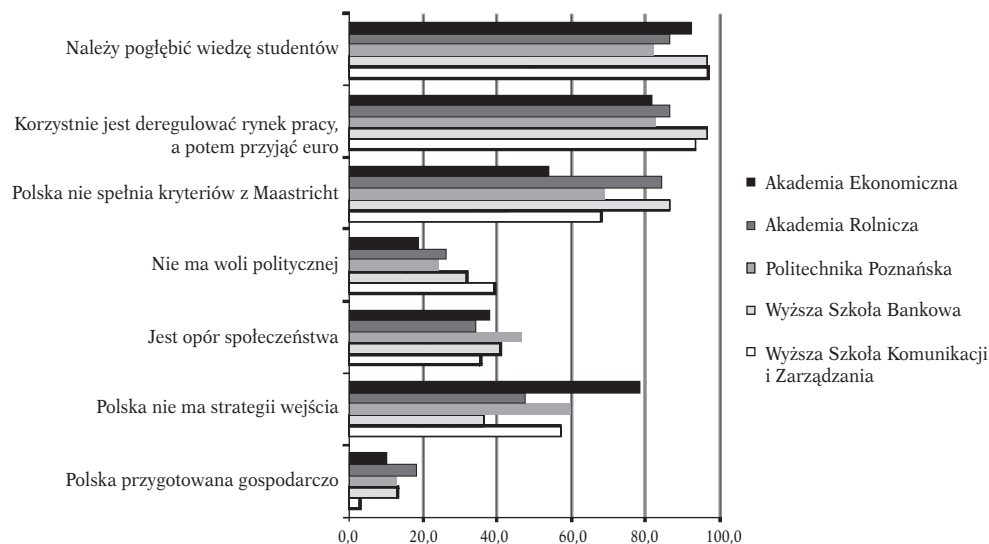
Wykryto zależność oceny korzystności wprowadzenia euro od poziomu niepewności skutków (test niezależności χ^2 , $\chi^2 = 13,85$, 6 stopni swobody, poziom istotności 0,05). Studenci niepewni skutków najczęściej uważali przyjęcie euro za niekorzystne. Studenci bardziej pewni skutków uważali przyjęcie euro za korzystne. Potwierdziła się sentencja (maksyma), że im mniej wiemy o zjawisku, tym bardziej się obawiamy i oceniamy je negatywnie. Konsumentom mającej mniejszą wiedzę o euro od studentów i pewnie dlatego w przytoczonym wcześniej badaniu tylko 53% obywateli nowych państw członkowskich uznało, że wprowadzenie euro będzie korzystne dla gospodarek ich krajów.

Oceny i oczekiwania studentów różnych uczelni

Postanowiono sprawdzić, jak odpowiadali na pytania studenci różnych uczelni. Wyniki zilustrowano na rysunkach 3 i 4.

Na większość pytań studenci różnych uczelni odpowiadali podobnie. Poróżniła ich kwestia strategii wejścia do strefy euro. Większość studentów Akademii Ekonomicznej, Politechniki Poznańskiej i Wyższej Szkoły Komunikacji i Zarządzania uważa, że brakuje strategii wejścia. Inne zdanie mają studenci Akademii Rolniczej i Wyższej Szkoły Bankowej. Studenci poszczególnych uczelni przeciętnie nie różnili się poziomem niepewności skutków przyjęcia euro (ANOVA, 4 i 434 stopni swobody, $F = 0,348$, poziom istotności 0,01).

Rysunek 3. Pozytywne odpowiedzi studentów różnych uczelni (%) na pytania o aspekty przygotowania Polski do przyjęcia euro

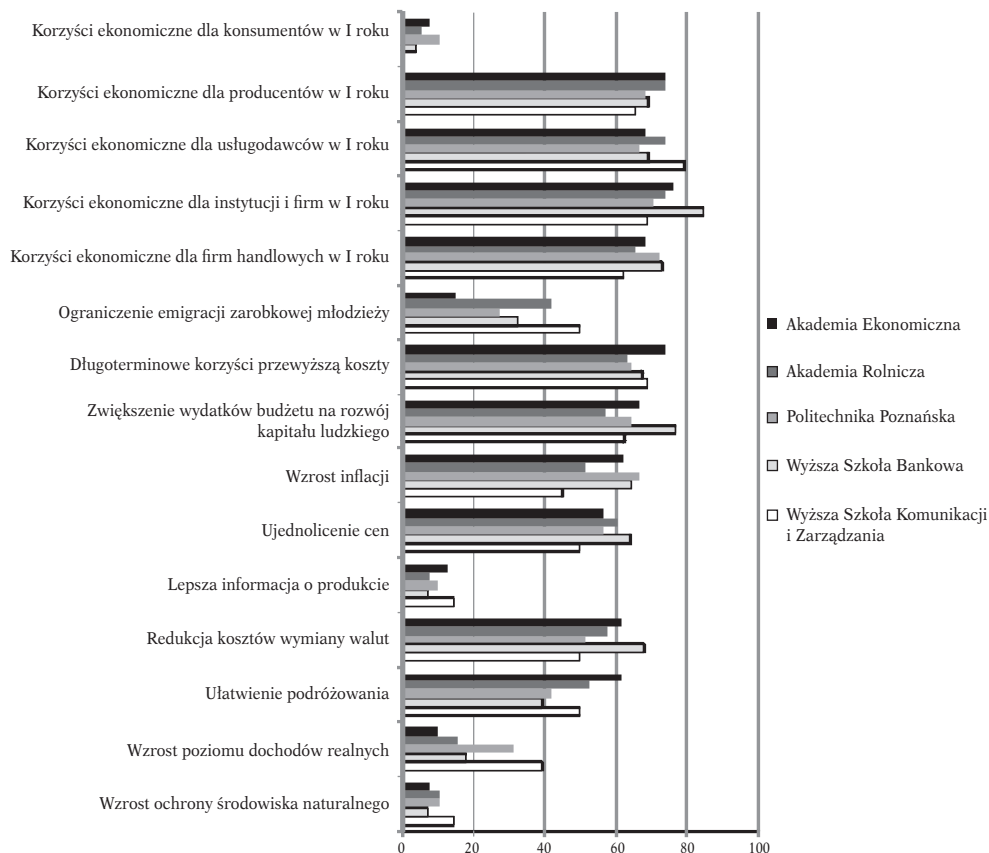
Oczekiwania młodzieży różnych uczelni, związane z wprowadzeniem euro umiarkowanie różniły się tylko w kwestii emigracji zarobkowej, wzrostu inflacji, kosztów wymiany walut i ułatwień w podróżowaniu.

Studenci AE, AR i PP w zdecydowanej większości byli racjonalni, ponieważ nie widzieli szans na ograniczenie emigracji zarobkowej na skutek wprowadzenia euro. Na AR przeważał ten sam pogląd, ale nie dominował już tak wyraźnie. Ankietowani z WSKiZ podzielili się pół na pół w tej sprawie.

Respondenci AE, PP, WSB i AR w większości słusznie obawiają się wzrostu inflacji.

Studenci AE byli najbardziej świadomi redukcji kosztów wymiany walut (62%) i ułatwienia podróżowania (62%). Nieco mniejszy odsetek młodzieży z AR zauważał te następstwa wprowadzenia euro. Jeszcze słabszą świadomość tych korzyści wykazali respondenci PP i WSKiZ. Studenci WSB byli najlepiej poinformowani o redukcji kosztów wymiany walut i najsłabiej o ułatwieniach podróżowania.

Rysunek 4. Oczekiwania studentów wybranych uczelni (%)

Zakończenie i wnioski końcowe

Ekonomiści są zgodni co do następujących faktów:

- mniejsze koszty ponosimy przystępując do UGiW niż pozostając poza strefą euro w okresie długim,
- istnieją opóźnienia w dostosowaniach sfery realnej i instytucjonalnej Polski.

Te obiektywne wyniki badań są znane niewielkiej części wąskiego grona specjalistów i mało upowszechniane. Tymczasem należy przekonać społeczeństwo i związki zawodowe, że zmiany będą korzystne dla typowego konsumenta. Jest to możliwe, jeśli oczekiwania i obawy opinii społecznej, studentów staną się przesłankami działań regulacyjnych i informacyjnych rządu.

Najważniejsze wyniki badań opinii studentów przedstawiono poniżej:

1. Brakuje klarownej strategii wejścia Polski do strefy euro i jego orientacyjnej daty.

2. Gospodarka polska nie jest przygotowana do przyjęcia euro, a szczególnie potrzebne jest uelastycznienie i reforma rynku pracy.
3. Opór społeczny wobec wprowadzenia euro jest znaczący. Konieczna jest więc lepsza komunikacja rządu ze społeczeństwem i działania łagodzące niepożądane skutki zmian.
4. Studenci obawiają się pogorszenia sytuacji gospodarczej konsumenta na skutek inflacji i ujednolicenia cen. Dlatego należy informować, że zgodnie z doświadczeniami innych krajów, zróżnicowanie cen nie ulegnie znaczącym zmianom. Rząd powinien informować o sposobach skutecznego przeciwdziałania wzrostowi cen: obowiązku podawania cen w obu walutach przed i po wprowadzeniu euro, konsumenckim i medialnym monitoringu cen, porozumieniach firm handlowych. Powinien też inicjować i podejmować takie kroki.
5. Niska okazała się studencka świadomość krótkookresowych korzyści z przyjęcia euro: redukcji kosztów wymiany walut i ułatwień podróżowania. Niezbędna jest więc informacja o korzyściach wynikających z tego faktu.
6. Wprowadzenie euro nie ograniczy emigracji zarobkowej, ale może ją nasilić.
7. W programach edukacyjnych warto byłoby prowadzić spotkania seminaryjne lub eksperckie o charakterze interaktywnym uwzględniające problematykę euro. Na takie formy pracy można uzyskać wsparcie z funduszy UE.

Bibliografia

- Balcerowicz L., [2004], *Rozszerzenie Unii Europejskiej a rozwój gospodarczy*, [w:] Skawińska E. (red.), *Szanse i perspektywy polskiej gospodarki w Unii Europejskiej*, PWE, Warszawa.
- Belka M., [2007], *Rozszerzenie europejskiej unii walutowej a perspektywy rozwoju gospodarczego Polski*, VIII Kongres Ekonomistów Polskich, [w:] *Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju*, PTE, Warszawa.
- Berbeka J., [2006], *Konsekwencje wprowadzenia euro w Polsce dla konsumentów indywidualnych*, „Gospodarka Narodowa”, nr 10.
- Bilski J., [2006], *Międzynarodowy system walutowy*, PWE, Warszawa.
- Bukowski S.I., [2007], *Strefa euro*, PWE, Warszawa.
- Bukowski S.I., [2007], *Unia monetarna. Teoria i polityka*, Difin, Warszawa.
- Conflitti C., Jonung L., [March 2008], *Europeans on the euro after five years*, Economic Papers 313, European Commission.
- European Commission, Gallup Europe, Introduction of the Euro in the New Member States, Flash Eurobarometer, september 2007, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_214_en.pdf.
- Europejski Bank Centralny, *Euro – zalety i wyzwania*, <http://www.ecb.int/press/key/date/2007/html/sp071126.pl.html>.
- Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, [maj 2008], *Korzyści i pożytki związane z euro*, <http://www.eesc.europa.eu/activities/press/cp/docs/2008/communique-presse-eesc-045-2008-PL.doc>.
- Hansen J.D., Olesen F., [2003], *Integracja walutowa: stare problemy – nowe rozwiązania*, [w:] Hansen J.D.(red.), *Ekonomiczne aspekty integracji europejskiej*, Oficyna Ekonomiczna Kraków.
- Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*, [2005], Małuszyńska E., Gruchman B., (red.), PWN, Warszawa.

- Koronowski A., [2007], *Wybór strategii przystępowania do strefy euro w świetle teorii i doświadczenia EUGiW*, VIII Kongres Ekonomistów Polskich, [w:] *Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju*, PTE, Warszawa.
- Orłowski W., [2007], *Kto zyska na euro*, VIII Kongres Ekonomistów Polskich, [w:] *Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju*, PTE, Warszawa.
- Orłowski W., [2004], *Optymalna ścieżka do euro*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.
- Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro*, [2004], (red.) J. Borowski, NBP.
- Skawińska E., [2007], *Konsekwencje członkostwa Polski w strefie euro*, Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej, Organizacja i Zarządzanie nr 49, Poznań.
- Tchorek G., [2007], *Teoria optymalnego obszaru walutowego a zarządzanie procesami integracji walutowej w Polsce*, „Problemy Zarządzania”, nr 3, s. 136–137.
- Wilczyński W., [2004], *Gospodarka Polski w chwili wejścia do Unii Europejskiej*, [w:] Skawińska E. (red.), *Szanse i perspektywy polskiej gospodarki w Unii Europejskiej*, PWE, Warszawa.

THE IMPLICATIONS OF POLAND'S PLANNED ADOPTION OF THE EURO ACCORDING TO COLLEGE STUDENTS

Summary

Many researchers have analyzed the benefits and costs of the planned introduction of the single European currency in Poland. But the results of these analyses have varied, depending on whether they applied to the average consumer, especially in the short term, or the economy as a whole.

The paper looks at the concerns and hopes of Polish college students in the context of the planned adoption of the euro in Poland. Both full- and part-time students – representing a large and well-educated group of consumers – were asked about the costs and benefits of the move for Polish consumers.

The poll covered 446 students from five university-level schools in the western city of Poznań. The authors also examined the relationship between the respondents' knowledge and their assessment of the plan to introduce the single European currency in Poland. The answers given by students in individual schools were compared and analyzed.

On the basis of their analysis the authors come up with a number of recommendations on how the government should pursue its social communication policy as far as the planned adoption of the euro in Poland is concerned. A clear position of the government is needed on the country's preparations for adopting the euro and a concrete date of when this can happen, the authors say. It is necessary to tell the public about the benefits of introducing the euro, dispel unjustified worries involving issues such as price convergence, and counteract real threats posed by factors such as inflation stimulated by the conversion of prices and intensified economic emigration. Overall, the authors say, the analysis shows that the students are aware of the need for reforms in the Polish economy, especially with regard to the labor market.

Keywords: eurozone, benefits and costs of introducing the euro, consumer expectations, social communication